GROEN**BLADGROEN**BLAD

Gezamenlijk periodiek van IVN en KNNV regio Leiden

Oktober 2019

KNNV vereniging voor veldbiologie

ivn

De KNNV-afdeling Leiden e.o. is opgericht op 27 december 1901 en heeft tot doel om natuurbeleving, -onderzoek en -bescherming in verenigingsverband te bevorderen. Dit gebeurt in hoofdzaak door middel van excursies, lezingen en werkgroepen.
Het lidmaatschap van de afdeling houdt automatisch in dat men ook lid is van de landelijke KNNV, wat de mogelijkheid biedt deel te nemen aan kampen en reizen. De kosten voor het lidmaatschap voor 2019 bedragen € 36,–, voor huisgenootleden € 10,– en voor jongeren tot 25 jaar € 22,–.
Wie aan de ledenadministratie (Yvonne van Nierop; zie hieronder) meldt dat hij/zij voortaan Bladgroen alleen via e-mail wil ontvangen, krijgt € 6,– korting (deze korting geldt uiteraard niet voor huisgenootleden, die geen aparte Bladgroen ontvangen).
Contributies kunnen worden overgemaakt op bankrekeningnummer NL90 TRIO 0254 6191 50 t.n.v. Penningmeester KNNV-afd. Leiden, te Oegstgeest.
Opzeggingen dienen vóór 1 november van het jaar dat voorafgaat aan het jaar waarin het lidmaatschap niet meer gewenst is, te worden gemeld aan Yvonne van Nierop: ledenadministratie@leiden.knnv.nl (postadres zie hieronder).

KNNV-bestuur

Voorzitter:	Ineke Laroo, Paulus Potterstraat 9, 2215 AP Voorhout, T 06-26.84.94.91, ineke.laroo@gmail.com
Secretaris:	Jan Westgeest, Burg De Kempenaerstraat 33, 2252 VK Voorschoten, T 071-56.12.894, secretaris@leiden.knnv.nl
Penningmeester:	Joop Vlieg, Adriaan van Royenlaan 100, 2341 PZ Oegstgeest, T 071-51.90.439, j.vlieg@gmx.net
Ledenadministratie:	Yvonne van Nierop, Gebr. De Wittplantsoen 14, 2253 WZ, Voorschoten, T 071-57.27.761, ledenadministratie@leiden.knnv.nl
Algemeen bestuursleden:	• Jeannette Teunissen, Betje Wolffstraat 9, 2331 DR Leiden, T 071-88.86.585, knnvleiden5@gmail.com • Ron Mes, Hoofdstraat 98, 2351 AM Leiderdorp, T 071-54.17.207, ron.mes@xs4all.nl • vacature

KNNV-werkgroepen

Plantenwerkgroep:	Koen van Zoest, Onafhankelijkheidsweg 84, 2332 ZT Leiden, T 071-57.68.943, vanzoest@planet.nl
Mossenwerkgroep:	Jeannette Teunissen (adres zie boven)
Vogelwerkgroep:	Ad den Toom, Buys Ballotstraat 61, 2313 TW Leiden, T 06-51.19.09.83, ad.den.toom@live.nl en Anke Burgers, Ravelstraat 3, 2324 XX Leiden, T 071-57.67.870, amm.burgers@gmail.com
Paddenstoelenwerkgroep	Leo Jalink, leo.jalink@naturalis.nl
Natuurbeschermings-commissie	vacature

Bladgroen	Verschijnt drie maal per jaar (eind januari, eind mei en eind oktober), Redactie vanuit KNNV: Jan Westgeest, Burg. de Kempenaerstraat 33, 2252 VK, Voorschoten, T 071-56.12.894, secretaris@leiden.knnv.nl (en vanuit IVN: Peter van den Berg en Hans ter Mors)
Daucallium+	Redactie: Jan Westgeest (adres: zie boven)

Website: www.knnv.nl/leiden
Hebt u een mooie foto, een verhaaltje of waarneming voor de website van de KNNV-afdeling Leiden en omgeving, stuur het naar de webmaster: secretaris@leiden.knnv.nl
Kopij voor Bladgroen via e-mail: secretaris@leiden.knnv.nl

Sluitingsdatum Bladgroen 20'1: 24 december 2019
Sluitingsdatum Bladgroen 20'2: 1 mei 2020
Sluitingsdatum Bladgroen 20'3: 1 oktober 2020

Inhoud

01. Voorpagina: *Bladgoud*, zie ook bladzijde 9
02. Colofon KNNV
03. Inhoud
03. Van de voorzitters KNNV en IVN
03 Bestuurders KNNV-afdeling Leiden gevraagd
04. Ontdek Natuur in jouw Buurt
04. In memoriam Peter Hovenkamp
04. Mutaties ledenadministratie KNNV
05. Nieuwjaarsbijeenkomst 18 januari 2020
05. Programma werkgroepen KNNV
08. Leidse Hooidagen
09. *Bladgoud*, aquarel: Anneli ter Mors
09. Tien nieuwe natuurouders
10. Behoud slobkousbij Merenwijk
12. Verslagen excursies Vogelwerkgroep KNNV
17. Open Monumentendagen
18. Wandelen met de zomerschool
18. Wandelen met ouderen
19. Colofon IVN
20. Achterpagina: *Bosbeekjuffer (Calopteryx virgo) man,* foto: Jan Westgeest

Van de voorzitters

Van de KNNV-voorzitter

De media hebben het erg druk met vertellen hoe slecht het met de natuur in de wereld gaat. Dieren worden met uitsterven bedreigd of zijn al uitgestorven. De stikstof- en koolzuur-uitstoot is te hoog, Groningen verzakt en we moeten allemaal van het gas af. De zeespiegel kan zó hoog stijgen dat we binnen een eeuw uit West-Nederland zullen moeten migreren.

Al deze berichten doen niemand goed, maar oplossingen zijn er niet zomaar. Misschien begint het nu toch langzamerhand ook bij regeringen door te dringen. In elk geval lijkt het niet zonder pijn te kunnen gaan. In Nederland zullen we er met z'n allen de schouders onder moeten gaan zetten.

En we kunnen zelf natuurlijk het nodige doen. Zoveel mogelijk de auto laten staan. De afstanden voor het doen van boodschappen zijn kort en kosten per fiets of lopend geen benzine, maar iets meer tijd. We kunnen bewust producten uit onze streek en van het lopende jaargetijde kiezen. Toch maar doen want alle kleine beetjes helpen!

Maar er zijn ook grotere stappen dringend noodzakelijk. Die raken grotere belangen en vergen dus meer denkwerk plus gedragsveranderingen die heel veel moeilijker zijn.

Als vereniging die zegt op te komen voor onder meer natuurbescherming, kunnen ook wij daar een extra steentje aan bijdragen. Daarom zoeken we dringend geïnteresseerde leden die bereid zijn met kennis van zaken op milieugebied en met eigen overtuigingskracht zich in te zetten in ons bestuur en in de natuurbeschermingscommissie, om van daaruit de (plaatselijke) overheid zoveel mogelijk de goede kant op te helpen bewegen.

Graag roep ik u op om u aan te melden voor een van de functies in de bijgaande advertentie.

Ineke Laroo

Van de IVN-voorzitter

Volgens onze website is de IVN Leidse regio "een club van enthousiaste mensen" en willen wij "de rijkdommen van natuur en landschap ontdekken". Bovendien willen wij "de verrassingen van alle levensvormen uit onze eigen omgeving ervaren en dit graag uitdragen aan anderen". De Leidse KNNV-afdeling heeft vergelijkbare doelen. "Het vermeerderen van kennis van de natuur en het verbreiden van deze kennis, het aankweken van de belangstelling voor en de liefde tot de natuur en het bijdragen aan de natuur- en landschapsbescherming". Vergelijkbaar, met raakvlakken, maar het accent ligt ietsjes anders. Door Bladgroen, de Nieuwjaarsreceptie en ook in de werkgroep Citizen Science hebben IVN en KNNV (samen met Naturalis) gemeenschappelijke interesses. Ook delen we bestuursleden en hebben veel van ons een duo-lidmaatschap. Het is duidelijk: samen zijn we sterker!

Onze afdeling "IVN Leidse regio" is een redelijk grote afdeling die twaalf gemeenten bestrijkt en die wordt gedragen door zestien werkgroepen. We hebben meer dan driehonderd leden, onder wie bijna honderd landelijke leden en sinds 1 april twaalf ereleden. Financieel zijn we zeer gezond, ook door de bijdragen van meer dan honderd donateurs. Het gaat ons dus goed.

De afdeling Leidse regio is slechts een van de in totaal 168 afdelingen die IVN rijk is. Aan het eind van 2018 had IVN 24.555 leden en organiseerde 15.365 activiteiten, waarvan bijna vierduizend voor jeugd en jongeren. De stijging van het aantal leden zet door. Ook het aantal actieve leden en donateurs lijkt weer te groeien na een periode van teruggang. Het aantal activiteiten lag vorig jaar echter wat lager dan het jaar ervoor, wat mogelijk verklaard kan worden uit het feit dat vrijwilligers, jong en oud,

(vervolg op volgende bladzijde)

Bestuurders KNNV-afdeling regio Leiden gevraagd

Durf jij de uitdaging aan om het bestuur van de KNNV te helpen?

Wij zoeken:

1. Een voortrekker van de Natuurbeschermingscommissie

Dit houdt in: zich bezighouden met het beschermen van de natuur in Leiden en omliggende gemeenten, het stimuleren van natuurontwikkeling en het bevorderen van het draagvlak voor het behoud van de biodiversiteit.

De Natuurbeschermingscommissie volgt de plannen van provincies, waterschap, gemeenten en terreinbeheerders in de regio op de voet en spreekt daar zo nodig tijdig op in.

2. Een algemeen lid van het bestuur

Inhoud: helpen met het uitvoeren van bestuurszaken om de KNNV Leiden aantrekkelijk te houden voor alle leeftijden.

Aanmelden: secretaris@leiden.knnv.nl

het in het algemeen steeds drukker hebben en minder tijd hebben voor hun vrijwilligerswerk. Ook daarom is het goed om samen te werken.
We krijgen hulp van de provinciale IVN en van het Landelijke. Vier keer per jaar woon ik vergaderingen bij van het IVN Bestuurlijk Overleg Zuid-Holland. Daar ontmoet ik bestuursleden van afdelingen uit de provincie. We praten over alles wat ons bezig houdt binnen onze eigen afdeling. We delen de successen en zorgen. Veel wordt voor ons geregeld door een ervaren projectleider uit het Den-Haagkantoor. Vervolgens vertegenwoordigt een van ons Zuid-Holland in vergaderingen van de Landelijke Raad. En omgekeerd: informatie van de Landelijke Raad, hun verzoeken, komen via onze Zuid-Holland Projectleider dan weer bij ons. Enorme hulp hebben wij bijvoorbeeld gekregen bij het schrijven van onze nieuwe statuten en huishoudelijk regelement.
Maar samenwerken met enthousiaste mensen buiten IVN geeft ons vaak een andere en scherpere kijk op de natuur en onze eigen doelstellingen. Zo zag ik tijdens de recente Leidse Hooidagen, een project van de stichting Naar Buiten, een zeer effectieve samenwerking tussen het Naar Buiten Team, Duurzaam Leiden en Zuid-Hollands Landschap. Een prachtig succes waar veel IVN-vrijwilligers een belangrijke bijdrage aan leverden. Dank daarvoor. Doelgroep hier zijn kinderen van vier tot twaalf jaar. En wat waren ze druk met de slootjessafari, droomvangers, camouflages en het maken van libellen. Dat brengt mij dan op de vraag hoe we de oudere kinderen en tieners beter kunnen bereiken met natuuractiviteiten? Met onze eigen Actieve Natuur Tochten of misschien ook samen met anderen? Prachtige uitdagingen om deze komende winter maar eens over na te denken.

Wietse Roodenburg

Ontdek Natuur in jouw Buurt

Een bijzonder samenwerkingsverband tussen de KNNV, IVN en Naturalis is gerealiseerd: op 28 januari 2019 hebben KNNV, IVN en Naturalis hun medewerking toegezegd aan de oprichting en de activiteiten van de Citizen Science werkgroep *Ontdek Natuur in jouw Buurt*. Zij ondersteunen het startdocument, waarin de doelstelling, de werkwijze en de financiële onderbouwing is beschreven.
Samengevat is het doel van deze werkgroep om vrijwilligers en wetenschappers bij elkaar te brengen rond bepaalde onderzoeksvragen uit de natuur. Kennis wordt gedeeld en activiteiten worden geoefend, meestal mét een excursie. Het is de intentie van de werkgroep te reageren op vragen uit de samenleving. Denk aan de tweede Nationale Bijentelling, het Oeverplantenproject, de Vlindertelling of een vraag van een gemeente over beheer.

Het is de verwachting dat mensen door hun betrokkenheid bij deze onderwerpen meer bewust worden van de natuur. Zij leren de natuur beter kennen en komen meer te weten over soorten en aantallen. Door de gegevens te delen dragen ze bij aan de wetenschap over en het behoud van natuur.

Wat is er tot nu toe gebeurd? (*zie ook de kleurenfoto op blz. 11*)
- Op 14 februari 2019 was er een workshop *Planten en insecten herkenningsapps & digitaal waarnemen* en op 24 april de eerste veldexcursie op de Ruigekade in Leiderdorp. In totaal zijn er drie veldexcursies op de kade geweest. Op 2 september is deze workshop herhaald. Er waren 31 belangstellenden. Omdat niet iedereen kon mee doen, wordt binnenkort een tweede workshops gehouden met een veldpracticum voor alle deelnemers.
- Op 27 mei zijn er vier veldworkshops *Oeverplanten* gehouden met in totaal zeventien deelnemers.
- Op 12 april werd de workshop *bijen herkennen en leren tellen* gehouden met een theoretisch deel en een praktijkdeel. Er waren 22 deelnemers.

De website van onze werkgroep informeert u over onze activiteiten (*https://sites.google.com/view/ontdeknatuur/home*).

Meedoen?
De werkgroep wordt nu gevormd door Jacqueline Henrot, Ron Mes en Maddy van Holland.
Vind je het leuk om mee te helpen bij de organisatie van een of meer workshops? Wij zien je graag komen! Je kan je aanmelden bij een van ons, of stuur een mail aan *ontdeknatuur@gmail.com*.
Inmiddels bezinnen we ons op een andere, toepasselijke naam. Ideeën zijn erg welkom.

Jacqueline Henrot, Ron Mes, Maddy van Holland

In memoriam Peter Hovenkamp

Op 13 juli jl is als gevolg van een noodlottig ongeval Peter Hovenkamp overleden. Het gebeurde in een zeer bekende grot in Maleisië, de zgn. 'Deer Cave'. Peter werd, samen met zijn gids, in de grot overvallen door een onverwachte en grote waterstroom. Peter is 65 jaar geworden.
Aan dit verdrietige nieuws is in diverse media al veel aandacht besteed.
Peter was lid van de KNNV-afdeling Leiden en omgeving. Zijn lidmaatschap is nu door zijn partner Gerda van Uffelen overgenomen.
Aan Gerda en al zijn geliefden en nabestaanden willen wij hierbij ons innige medeleven betuigen en wij wensen hun veel sterkte toe bij het verwerken van dit onverwachte grote verlies.

Het bestuur van de KNNV-afdeling Leiden en omgeving

Mutaties ledenadministratie KNNV

nieuwe leden:
lidno. 28229, dhr. M. Vels
lidno. 28228, dhr. S. van der Raad
lidno. 28262, dhr. J.G. van der Beek
lidno. 28283, mevr. M.E. Stahlie
lidno. 28442, dhr. N. Bakker
lidno. 28444, mevr. E.A. Landsmeer
lidno. 28443, dhr. V. Beekman

Het lidmaatschap van P. Hovenkamp is overgezet naar G. van Uffelen (zie hiernaast)

Gezamenlijke Nieuwjaarsbijeenkomst zaterdag 18 januari 2020

Op 18 januari 2020 houden KNNV en IVN uit Leiden e.o. een nieuwjaarsbijeenkomst voor hun leden. Precieze plannen moeten nog worden gemaakt, sprekers gezocht en activiteiten bedacht.
Heeft u een voorstel? Laat het ons weten!
Omdat de besturen van beide verenigingen uw aanwezigheid zeer op prijs stellen, willen zij u hier vroegtijdig over informeren. Meer informatie over plaats, tijd, spreker of activiteit volgt via e-mail en Nieuwsbrieven alsmede op de website.

Noteer: 18 januari 2020

Maddy van Holland en Jeannette Teunissen
(bereikbaarheid: zie colofons)

Programma werkgroepen KNNV

Algemene activiteit voor KNNV- en IVN-leden

Dinsdag 19 november: 19:30-22 uur: Ledencontactavond met bijdragen van iedereen.
Locatie: IJsclubgebouw Oegstgeest, Oegstgeesterweg 41, 2341 NZ Oegstgeest
Nota bene: tegenover het gebouw liggen sportterreinen met volop parkeergelegenheid.
Op deze avond kan iedere bezoeker 'flitsjes' laten zien over het afgelopen jaar, bijvoorbeeld foto's van bijzondere planten of dieren, vakanties en/of voorwerpen die gevonden zijn. Laptop en beamer zijn aanwezig. Wie alleen plaatjes heeft, kan deze dus op een usb-stick meebrengen. De overige aanwezigen kunnen hier en daar misschien ook helpen bij het identificeren van organismen.

Na de pauze zal Max Caspers (van Naturalis) een presentatie verzorgen die in grote lijnen gaat over insecten in de collectie van Naturalis, bezien door een cultuurhistorische en een beheerdersbril.
Max is druk bezig met te selecteren wat hij de revue kan laten passeren. Er zijn zeer veel aardige voorbeelden denkbaar (denk aan bijv. het vlinderproject binnen Naturalis, digitalisering, collectiewerk, beeldherkenning of foto's van wantsen, stuk voor stuk zaken waar hij mee bezig is). Hij zal zonder enige twijfel tot boeiende keuzes weten te komen, ook al omdat bijna alles op dit type terreinen voor verreweg de meesten van ons volstrekt nieuw is.

We rekenen weer op een boeiende en gezellige avond! En er blijft nog tijd over voor een hapje en een drankje.
Oproep aan iedereen: doe mee! Elke inbreng is bijzonder, én welkom!

Plantenwerkgroep

Algemeen
De activiteiten van de Plantenwerkgroep (PWG) staan open voor alle KNNV-leden, maar ook anderen kunnen ter kennismaking aan een activiteit deelnemen.

- Voor de **buitenactiviteiten** geldt dat aanmelding vooraf verstandig is, zodat mogelijke wijzigingen (i.v.m. het weer) tijdig kunnen worden doorgegeven en je zodoende niet verrast wordt. Opgeven bij de coördinator van de PWG: Koen van Zoest, vanzoest@planet.nl, 071–57.68.943.
- De **studieavonden** worden - tenzij anders vermeld - gehouden in het IJsclubgebouw, Oegstgeesterweg 43, 2341 NZ Oegstgeest. Gebruik zoveel mogelijk de parkeerplaats van de sportvelden aan de overzijde van de weg.

Overzicht activiteiten

Zaterdag 26 oktober, 13–15 uur: herfstwandeling in de Hortus
(met speciale aandacht voor bomen)
Een overbekende tuin, die nooit verveelt. Vandaag bekijken we de verscheidenheid aan bomen. Welke zijn nog in hun herfsttooi te bewonderen? En bij welke moeten we al naar winterkenmerken kijken?
Verzamelen aan de achterzijde, bij de brug over de Doelengracht bij het Paterstraatje. Met de Hortus-Vriendenkaart en de Museumjaarkaart: gratis toegang.

Donderdag 21 november, 19:30–22 uur: studieavond Inheemse wilgen
De wilg hoort bij Nederland en heeft zowel in de natuur als in de cultuur door de eeuwen heen een belangrijke en gewillige plaats. Zo bekend als de boom is, zo lastig is het om de soorten te onderscheiden en van de juiste naam te voorzien. Hybridisatie maakt het er niet gemakkelijker op. Vanavond beperken we ons tot de inheemse soorten (en enkele kruisingen).
Hans van Daalen heeft veel ervaring met bomen en zal ons een stuk wijzer maken. Er zijn namelijk enkele duidelijke kenmerken om de soorten te onderscheiden. Als de winter niet te vroeg toeslaat heeft Hans mogelijk zelfs bebladerde takken bij zich. Neem flora en loep mee; en misschien heb je zelf ook een wilgentak aan te bieden?

Zaterdag 14 december: Florondag in Nijmegen
Zie voor meer informatie:
http://www.floron.nl/actueel/activiteitenagenda

Donderdag 19 december, 19:30–22 uur: studieavond Bomen
Onze PWG wordt steeds meer ook een Bomenwerkgroep. We hebben dit jaar tijdens onze seizoenswandelingen heel wat bomen bekeken: bij Huys te Warmont, in Oud-Poelgeest, in arboretum Trompenburg (Rotterdam) en op Rhijnhof. Eerder al verzorgde Maya de Veer enkele studieavonden over takken en brachten we op basis van winterkenmerken bomen op naam. Na

Plantenjacht 29 december 2018 (foto: Jelle van Dijk)

de presentatie in november van Hans van Daalen over de wilg, kijkt Maya vanavond met ons terug op een aantal bomen die we dit jaar gezien hebben. Zij blijft doorgaan met het onder de aandacht brengen van de winterkenmerken van onze inheemse bomen. Omdat tijdens onze bezoeken zich regelmatig exoten voorstellen, gaan we proberen deze ook op naam te brengen aan de hand van de winterkenmerken. Neem je bomenboeken en je loep mee. Na een presentatie gaan we samen aan de slag om de winterkenmerken te ontdekken.

Vrijdag 27 en zondag 29 december: tweemaal Eindejaars Plantenjacht
Natuurlijk doet onze PWG ook dit jaar weer mee aan de jaarlijkse door Floron vormgegeven Plantenjacht: welke bloeiende planten komen we in deze winterweek tussen Kerst en Oud en Nieuw tegen? Hoeveel soorten zien we in een uur? Dit doen we op twee verschillende plekken:
A: rand van de stad op vrijdag 27 december, 14 uur
We verkennen in het Oegstgeester deel van het Bio Science Park een toekomstig bouwterrein: het is nu nog een ruderaal gebied met veel grondverzet en rommelhoekjes. Verzamelen bij Corpus; Willem Einthovenstraat 1, 2342 BH Oegstgeest.
B: hartje stad op zondag 29 december, 11 uur
We verkennen net als de voorgaande jaren ook weer een stukje van de Leidse binnenstad. Verzamelen op het voorplein van de Hortus Botanicus, Rapenburg 73, 2311 GJ Leiden.
Vanwege mogelijke wijzigingen is opgave vooraf verstandig: vanzoest@planet.nl.

Donderdag 23 januari, 19:30–22 uur: studieavond Waterplanten, met name Kranswieren, in de duinen
Hoewel we de kranswieren bij onze inventarisaties niet 'meestrepen', kijken we er wel vluchtig naar, maar staan dan snel met de mond vol tanden. Vanavond gaat dat veranderen dankzij Ron Mes. Hij is medeauteur van de hernieuwde uitgave 'Determinatietabel van Kranswieren van de Benelux' van de Jeugdbondsuitgeverij.
Ron vertelt enkele basiszaken over deze groep en zet ons dan met materiaal aan het werk. Welke soorten kunnen we in de duinen tegenkomen? Mogelijk is er tijd voor ook nog andere waterplanten. Neem je binoculair, verlichting en loep mee.

Zondag 2 februari, 13–15 uur: winterwandeling Plantsoen
De seizoenwandeling met speciale aandacht voor bomen: we gaan voor de derde maal naar het Plantsoen. De vorige keren hebben we maar een klein deel van dit stadspark kunnen bekijken. Om die reden starten we dit keer vanaf een andere kant. We komen dan gelijk al enkele monumentale bomen tegen, maar ook recenter aangeplante bijzondere soorten.
Verzamelen op de hoek van Plantsoen en Plantagelaan.

Het verdere programma volgt in Bladgroen van januari 2020.
Maar leg in ieder geval al de studieavonden vast:
20 februari,
19 maart
en 23 april.

Vogelwerkgroep

Algemeen

De activiteiten van de Vogelwerkgroep staan open voor alle KNNV-leden, dus niet alleen voor leden van de werkgroep. Ter kennismaking kunnen ook niet-leden van de werkgroep zich aanmelden, maar bij limitering van het aantal deelnemers (bij excursies maximaal zestien, tenzij anders vermeld) krijgen werkgroepsleden voorrang bij de plaatsing.

Opgave voor de **excursies** uiterlijk vóór donderdag 20 uur voorafgaande aan de excursie per mail bij Ad den Toom, ad.den.toom@live.nl, tel. 06–51.19.09.83, of bij degene die bij de e-mailberichtgeving in zijn plaats genoemd staat. **Ieder wordt verzocht** om de avond vóór de excursie zijn e-mail te raadplegen. Eventuele belangrijke mededelingen worden op dat moment nog doorgegeven.

Plaats van samenkomst is meestal de parkeerplaats van Zwembad De Vliet/Bastion Hotel, Voorschoterweg 6/8, 2324 NE Leiden, en soms het parkeerterrein aan de Stevenshofzijde bij station De Vink. Afhankelijk van de tijd van het jaar, het type en de bestemming van de excursie vertrekken wij om 7 uur, 8 uur of om 9 uur.

Enkele keren per jaar is er een bijeenkomst voor de leden. Deze bijeenkomst kan een studieavond over een interessant onderwerp zijn, verzorgd door een van de leden zelf of door iemand die uitgenodigd is. De bijeenkomst kan ook een ander doel hebben, namelijk om het programma voor het nieuwe jaar te bepalen. Ideeën voor het programma zijn uiteraard altijd van harte welkom.

Wij hopen gezamenlijk te kunnen genieten van de prachtige gebieden die ons land rijk is en ons daar te laten verrassen door de vogels. In de groep is een ruime belangstelling aanwezig voor alle aspecten van de natuur, zodat wij ons niet alleen richten op het vogelen, maar op alles wat leeft en groeit. Daarom streven wij ernaar met elkaar de blik breed te houden, maar uiteraard met het accent op de vogels. Wij verwelkomen dan ook eenieder die deze instelling kan delen.

Activiteiten

Zondag 10 november: Zeevang

Vertrek 9 uur Zwembad De Vliet

Polder Zeevang is een veenweidegebied dat merendeels nog een hoge waterstand kent, met slechts hier en daar een enkele onderbemaling. Een oude waterloop (de IJe) loopt van Edam naar Oosthuizen. Langs deze waterloop is een rijk moerasbiotoop ontstaan. Langs de dijk ligt een drietal plasjes, ontstaan door dijkdoorbraken, die gedeeltelijk zijn omgeven door rietland. Het gebied is van bijzonder belang voor smienten. In beide gebieden kunnen we in deze tijd van het jaar diverse soorten ganzen en eenden waarnemen. Daarnaast komen roofvogels als kiekendief en slechtvalk voor.

Mocht daar nog tijd voor zijn: De Ven is een buitendijkse strook land aan het IJsselmeer ten noorden van Enkhuizen. Vanaf de dijk heb je goed zicht op het gebied dat zelf niet toegankelijk is.

Aanmelden uiterlijk do. 7 nov. 20 uur bij Anke Burgers, amm.burgers@gmail.com of tel. 071–57.67.870.

Woensdag 27 november: presentatie Roofvogels in je omgeving en de Hoeksche Waard

Aanvang 20 uur MEC Leiderdorp

Martin Mollet is coördinator van de Werkgroep Roofvogels Hoeksche Waard en vertegenwoordigt de Werkgroep Slechtvalk Nederland voor Zuid-Holland. Wilde je altijd al meer weten over de fascinerende wereld van de roofvogels? Wat zijn hun leefgewoonten? Hoe jagen ze? Waar leven ze? Wat zijn de overeenkomsten en wat de verschillen? En vooral: hoe herken je de verschillende soorten? Martin zal daar deze avond op ingaan. Ook het onderzoek aan roofvogels komt aan bod en de meest voorkomende soorten worden gedetailleerd besproken.

Kosten deze keer 1 euro per persoon! Graag contant meenemen.

MEC Leiderdorp: Van Diepeningenlaan 110 (ook goed bereikbaar met openbaar vervoer).

Aanmelden uiterlijk zo. 24 nov. bij Anke Burgers, amm.burgers@gmail.com of tel. 071–57.67.870.

(advertentie)

Voor meer informatie, kijk op www.vanderwieloptiek.nl

Zaterdag 30 november: Amsterdamse Waterleidingduinen
Vertrek 9 uur Zwembad De Vliet)
Onder leiding van Stan van der Laan gaan we een lange wandeling maken door dit zeer gevarieerde gebied, op zoek naar wintergasten zoals wilde zwaan, klapekster, grote zaagbek en grote gele kwikstaart. Jaarvogels als kuifmees, kleine bonte specht en ijsvogel zijn hier ook waar te nemen als de omstandigheden goed zijn.
Nota bene: reservedag za 7 dec.
Aanmelden uiterlijk do. 28 nov. 20 uur bij Stan van der Laan, stanvanderlaan@casema.nl of tel. 06–10.72.01.30.

Zaterdag 21 december: Midden-Delfland
Vertrek 9 uur Zwembad De Vliet
Onder leiding van Marco Witte gaan we hier in de polders op zoek naar een uiterst zeldzaam geworden wintergast: de kleine rietgans. Dit zou een van de laatste gebieden zijn in Nederland waar ze nog waargenomen worden, dus dat gaan we dan ook doen. Uiteraard zullen we ook vele andere soorten eenden en ganzen gaan zien die opvetten op de wintergraslanden.
Aanmelden uiterlijk do. 19 dec. 20 uur bij Ad den Toom, ad.den.toom@live.nl of tel. 06–51.19.09.83.

Woensdag 8 januari 2020: presentatie over Ethiopië of Australië door Marco Witte
Aanvang 20 uur MEC Leiderdorp
Door middel van een fotopresentatie zal Marco ons laten meegenieten van zijn vogelreis in Ethiopië of Australië (tijdig zal zijn keuze bekend gemaakt worden). Hij heeft deze landen kort geleden in zijn vakantie bezocht. Wij hebben de fotopresentaties van Marco inmiddels leren kennen als zeer inspirerende avonden. Kortom: een echte aanrader.
MEC Leiderdorp: Van Diepeningenlaan 110 (ook goed bereikbaar met openbaar vervoer).
Aanmelden uiterlijk zo. 5 jan. bij Anke Burgers, amm.burgers@gmail.com of tel. 071–57.67.870.

Zondag 19 januari 2020: Zuid Hollandse eilanden
Vertrek 8 uur Zwembad De Vliet
De Brouwersdam is in de winter eigenlijk een must voor vogelaars. Uiteraard zit die dus in ons programma. Deze keer nemen wij een oostelijke route via de Hoekse Waard met onder andere Oudeland van Strijen (dwerggans!?) naar de Brouwersdam. We verwachten soorten zoals ijseend, roodkeelduiker, paarse strandloper, roodhalsfuut, wilde zwaan, kleine zwaan en zwarte rotgans. Daarnaast kunnen we op allerlei locaties genieten van de vele verschillende soorten steltlopers. Ze zijn in winterkleed, dus dat wordt een goede oefening in onze determinatievaardigheden. Het wordt een lange dag, dus neem voldoende proviand mee en denk ook aan goede warme kleding.
Aanmelden uiterlijk do. 16 jan. 20 uur bij Ad den Toom, ad.den.toom@live.nl of tel. 06–51.19.09.83.

Vooraankondigingen:
Zaterdag 22 februari: **Leersumse Veld**
Woensdag 26 februari: studieavond **jaarprogramma eind 2020 en begin 2021**
Woensdag 8 t/m vrijdag 10 april: midweek **Vogels van het Geuldal**

Mossenwerkgroep

De Mossenwerkgroep Hollands Duin volgt de eerder aangekondigde nieuwe aanpak. De werkgroep trekt in de periode september tot april een keer of drie het veld in om naar mossen te kijken en de ecologische verbanden ervan te bezien. Drie weken later houdt de groep dan telkens een gezamenlijke behandeling van de vondsten en bevindingen in het Jan Verwey Natuurcentrum, Zilverschoon 20, 2201 SX Noordwijk.
De data komen steeds tijdig op de website www.knnv.nl/leiden te staan.

Paddenstoelenwerkgroep

De Paddenstoelenwerkgroep organiseert excursies en inventariseert natuurgebieden en parken in Leiden en omgeving.
De excursies kunnen nog niet lang van te voren gepland worden. We kondigen ze, eenmaal gepland, aan via de website https://www.knnv.nl/leiden en via de mailtjes. Houd als belangstellende dus ook de website in de gaten.
Coördinator: Leo Jalink, leo.jalink@naturalis.nl.

Leidse Hooidagen:
op ontdekking in Polderpark Cronesteyn

Doen, zien, ervaren en beleven was het motto tijdens de Leidse Hooidagen in het laatste weekend van augustus in Cronesteyn. De organisatie is trots dat met behulp van zo'n zeventig vrijwilligers, onder andere van veel IVN'ers, er zo'n ruim drieduizend bezoekers genoten hebben van dit prachtige natuurfeest in de polder.

Tijdens het leukste natuurfeest van Leiden konden kinderen 25 buitenavonturen beleven. Dit jaar waren er naast populaire klassiekers als wol vilten, broodje bakken en pijl en boog maken, zo'n acht nieuwe activiteiten te doen. Je kon bijvoorbeeld voor het eerst een blotevoetenpad betreden, 'De bodem in' met Hortus Botanicus, ook was er een boerderij-proeverij en kon je schilderen met de natuur. Er was dit jaar meer aandacht voor techniek en duurzaamheid. Je kon bijvoorbeeld je eigen stad van de toekomst ontwerpen.
Op de zondag was stadsgrachtenspecialist Aaf Verkade aanwezig en konden kinderen met haar 'een duik nemen in de onderwaterwereld' bij de slootjessafari.
Naar Buiten! organiseert de Leidse Hooidagen in opdracht van het Zuid-Hollands Landschap en Gemeente Leiden, samen met partners als Zorg & Zekerheid, IVN Leiden, Smallsteps, Gemiva, De Tuin van de Smid en Ekoplaza.

Naar Buiten! Regio Leiden,
Daphne van den Berg

Bladgoud

(bij de voorpagina)

In deze herfsttijd kunnen we het Bladgroen wel Bladgoud noemen. Wanneer we nu buiten lopen in een beukenbos bijvoorbeeld waar de zon op de goudgele bladeren schijnt, dan zien we meer bladgoud dan bladgroen. In deze herfsttijd verdwijnt het groen uit de bladeren om plaats te maken voor vlammende kleuren: rood, geel bruin en goud.
Het is een feest deze herfstbladeren te schilderen, lekker nat in nat. Proberen de kleuren te laten gloeien, natuurlijk moeten de nerven netjes worden uitgespaard en de omtrek gerespecteerd. Maar daar binnen kunnen we heerlijk echt schilderen. Herfstbladeren verschillen onderling meer dan bladeren van de lente en de zomer. Ze zijn door de tijd getekend, rafelig, met gaten, kapotte randen en dat maakt ze juist zo mooi.

Het gouden herfstlicht vinden we bij veel schilders terug, vooral Watteau is een goed voorbeeld. Hij schilderde in Frankrijk in de eerste helft van de achttiende eeuw. Zijn kleine doeken zijn overgoten door een gouden herfstachtig licht. Veelal zijn het landschappen waar de mens een spel speelt. Het is de aristocratie die hier feestend wordt afgebeeld, samen met muzikanten en toneelspelers. Hij noemde deze genrestukken: Fêtes Galantes. Het beroemdste is het aan boord gaan aan een schip dat de mensen naar Cythera, het eiland van de liefde, zal brengen. Het is een afscheid van de wereld en bijna van een tijdperk. Met de Franse Revolutie is deze wereld voorgoed verdwenen.
Het licht over Hollandse schilderijen is veelal helder, blauw en zilverachtig. Het is de weerschijn van de zee. Gouden herfstlicht komt bij ons zelden voor. In Frankrijk is de adel verdwenen, maar de Fêtes Galantes bleven inspireren. Het werd de titel van een gedichtenbundel van Verlaine, waar hij de vroegere wereld oproept met weemoed en verlangen. In het algemeen is dit een herfstthema, weemoed bij het afscheid van de zomer. Debussy toonzette deze gedichten.
De gouden gloed, de warme herfstkleuren, kunnen we allemaal ervaren op onze herfstwandelingen waar de natuur zich nog eenmaal hult in feestgewaad, voordat de winter komt. In zijn gedicht Herbst zegt Rilke: Wer jetzt kein Haus hat, baut sich keines mehr. En wij gaan terug naar onze warme huizen, in onze zakken een paar van die prachtige bladeren om thuis rustig te schilderen.
Misschien vindt u mijn tekening niet af. Dat is hij wel, ik vind het prettig het ontstaan te laten zien, van potloodtekening naar aquarel.

Anneli ter Mors

Tien nieuwe Natuurouders

Van maart tot en met begin juli 2019 hebben tien deelnemers de Natuuroudercursus bij IVN Leidse regio gevolgd, een cursus waarbij de deelnemers opgeleid worden om leerkrachten te ondersteunen om kinderen in contact te brengen met de natuur. Dit kan door leerkrachten te helpen bij het begeleiden van natuuractiviteiten buiten de school, maar ook door zelf kleine activiteiten op de school aan te bieden, zoals een natuurpad.
In de cursus is gebruikgemaakt van het werkboek van IVN landelijk, aangepast aan de Leidse regio. De cursus bestond uit drie avonden en drie zaterdagochtenden waarbij de deelnemers leerden over de natuur en hoe kinderen leren. Er hadden zich twaalf deelnemers aangemeld en uiteindelijk zijn we met tien deelnemers verder gegaan. Een heel diverse groep: een aantal grootmoeders, een gastouder, die de kinderen thuis opvangt, iemand die bij de buitenschoolse opvang heeft gewerkt en nog zes jonge ouders, onder wie een vader, allen zeer gemotiveerd en enthousiast. Mensen die direct hun eigen ervaringen met bijvoorbeeld hun natuurwerk als gastouder, buitenschoolse opvang of scholen deelden met de groep.
Gedurende de cursus stonden onder meer voorjaarsbloemen, slakkenonderzoek en slootjevissen op het programma. Ook hebben we veel natuurbelevingsactiviteiten gedaan. Een thuisopdracht was het maken van een ontdekdoos en het docententeam werd verrast door de zeer creatieve en vernieuwende dozen. Voor de ontdekdozen rond kriebeldiertjes waren websites gevonden waar je leuke diertjes kon bestellen en ook winkels met spullen voor vissers bleken verrassend mooie kunstwormen te hebben. Er zijn complete spelen gemaakt waarbij niet alleen de kinderen maar ook de (groot-) ouders enthousiast meespelen en meezoeken. Sommigen hadden de dozen thuis al uitgeprobeerd met de kinderen of op de school van hun (klein-) kind. Ook zijn er ontdekdozen die nog buiten door kinderen verder aangevuld kunnen worden, door het zoeken van slakken of afval.

Gedurende de cursus hebben sommige deelnemers al contact gezocht met een school om hun hulp aan te bieden. Een deelnemer heeft al een eigen natuuractiviteit bij groep1/2 georganiseerd en gaat bij ieder thema dat de school de kleuters aanbiedt een passende natuuractiviteit verzinnen. Nu was het thema kleding en met planten heeft ze samen met de kleuters zakdoekjes geverfd waarbij je de bloempatronen nog mooi kon zien. Andere deelnemers proberen vooral thuis en met buurtkinderen dingen uit, zoals slootjevissen, en gaan komend schooljaar contact zoeken met een school.
Op 1 juli konden we het certificaat 'Natuurouder' aan tien deelnemers uitreiken, trots op en geïnspireerd door deze enthousiaste deelnemers. Op naar de volgende Natuuroudercursus.

Marian Kathmann,
Mariëlle de Jong en Els Witte

Bij 'Tien nieuwe Natuurouders' (vorige pagina): ontdekdozen rond kriebeldiertjes

Behoud van de slobkousbij in Wijkpark Merenwijk

In het begin van april 2019 is de Beheergroep 'Behoud de Slobkousbij in het Leidse Wijkpark Merenwijk' een feit. We bespreken wat de bedoeling is en beginnen met frisse moed met het beheer van een strookje groen in het park. Wij gaan zorgen dat rond midzomer de bloeiende grote wederik beschikbaar is voor de kleine slobkousbijen.

Oprichting beheergroep slobkousbijen
De oprichting van het beheergroepje is een gevolg van de schouw met de gemeente in januari 2019. Een schouw is een ronde waarbij mensen van de gemeente en betrokkenen bij het park samen naar het beheer van een park kijken. Tijdens de schouw geven wijkbewoners bij de gemeente aan dat er naast het pad te rigoureus wordt gemaaid. We weten dat verkeerd maaibeheer (dat is maaien rond eind mei/begin juni) vlak voor de bloei van de grote wederik de oorzaak is van plaatselijke teruggang van de slobkousbij. Omdat de gemeente al vaker begin juni een groot deel van de wederik had weggemaaid, maakten enkele bewoners zich zorgen over de toekomst van de slobkousbij in het wijkpark. De gemeente stelde voor om een Beheergroep van wijkbewoners te vormen, die de planten rondom het pad bijhoudt.

Slobkousbij (foto: Ant Brandenburg)

Bloemetjes en bijtjes
Naast het pad leven in de grond de Gewone slobkousbijen (Macropis europaea, Warncke, 1973) in de buurt van de Grote wederik (Lysimachia vulgaris L.). De Grote wederik is te herkennen aan een rode vlek in de bloem. De bloemen bloeien rond de langste dag van het jaar, op een open plek in de zon. En dan pas komen de slobkousbijen uit de grond. Eerst de mannetjes. Zij liggen vaak slapend op de gele wederik te wachten op de vrouwtjes.

De slobkousbijen zijn supergespecialiseerd (monolectisch) op de Grote wederik en andersom. De wederik is de enige bloem die olie afscheidt in plaats van nectar en is bij weinig andere insecten in trek. De slobkousbij zorgt dus voor de bestuiving van de bloem. De vrouwtjes gebruiken de olie om de binnenwand van de nestcellen te voorzien van een waterafstotend laagje. Ze graven hun nesten in lemige oevers in de grond en beschermen het nageslacht zo tegen vocht bij overstromingen.
De vrouwtjes verzamelen de olie samen met de pollen en duwen die in de witte dichte lange haren op hun achterpoten, met daaronder zwarte haren; zoals de slobkousen van vroeger. Het pollen, ofwel stuifmeel, is het voedsel van de larven. De bijen halen voor zichzelf nectar bij wilgenroosje, kattenstaart, distel en wolfspoot.

Werkzaamheden en resultaten
In het voorjaar en de zomer houden we met vijf betrokken mensen de plantengroei in de gaten.
Naast het pad groeit onder andere gras, riet, wederik, brandnetel en wilgenroosje. En wat over het pad hangt, knippen we weg. Ieder op zijn eigen tijd. Begin juni plaatsen we een stok met een gelamineerd A5, waarop informatie over de slobkousbijen staat. Aan het altijd platgetreden gras zien we dat het regelmatig wordt gelezen.
Rond midzomer is het spannend. De bloemen van de wederik bloeien nog niet en er zijn ook nog geen bijen. Pas op 29 juni zien we de eerste mannetjes. Dagen later volgen de vrouwtjes. Op advies van de stadsecologen laten we de wederik staan om uit te zaaien en halen we in september en oktober een derde van de overige planten weg. De grond verarmt daardoor en er blijven planten staan voor de overige insecten en andere ongewervelden. Tijdens het werk komen we bijvoorbeeld heesterslakken, een barnsteenslakje en een mospissebed tegen.
Wij zijn tevreden.

Ant Brandenburg
Werkgroep IVN Merenwijk

Onderstaande kleurenfoto brengt een workshop verzorgd door de werkgroep ONB, 'Ontdek de Natuur in jouw Buurt', in beeld (zie het artikel op blz. 4)

Uit Mens en Natuur, herfst 2019:

Er vliegen 53 dagvlinders in Nederland, maar hoeveel nachtvlinders zijn er?
a: 120
b: 1200
c: 12.000

Lees het antwoord op in het Dagboek van een nachtvlinderaar vanaf pagina 10.

Ik meende b, en keek verderop naar het antwoord…. Dat was 2500!

Peter van den Berg

Verslagen excursies VWG-KNNV

Op zoek naar de nachtzwaluw

Bergen (NH), 29 juni 2019

In eerste instantie zouden we om 14 uur verzamelen om te vogelen, gezellig een hapje te eten en vervolgens op zoek te gaan naar de nachtzwaluw. Dit alles in de omgeving van Bergen, waar onze gids Marco Witte goed bekend is. Ad was zo wijs om de vertrektijd naar 19 uur te verzetten vanwege de weersvoorspelling. Het kwik steeg tot 32°, wat er mede toe leidde dat we slechts met ons vijven (Marco, Ad, Philip, Lex en ik) in twee auto's richting de duinen van Noord-Holland togen.
Omdat we nog tijd over hadden, besloten we na kort beraad eerst 'even' Callantsoog aan te doen voor de kwartelkoning. Aangezien mijn radius beperkt is tot de fiets, sporadisch uitgebreid met NS, had ik het idee dat ik op vakantie ging. Zeker niet de enige, want in de lucht zagen we grijze vogels in file voor Schiphol.
Tussen de vele Duitse auto's dachten we de opvallend groengekleurde auto van Marco voor ons te zien. Alleen sloeg hij niet af zoals de tomtom van Lex ons adviseerde. Gelukkig bleek de volgende afslag ons samen naar het beoogde vogellandje te brengen. Ter hoogte van Het Zwanenwater, rechts op de Uitlandseweg, keken we uit over dit deels gemaaide grasland. Amper was Ad bij met de eerste serie waarnemingen of plots klonk het geluid van een kammetje, jawel, de kwartelkoning herhaalde zijn baltsroep tot drie keer toe en vanaf een andere plek. Maar hoe we ook speurden, we zagen hem niet.
Nog een tussenstop ter hoogte van Petten bij een onder water gezet bloembollenveld van teler Fluwel. In de verte varieerde de diepte van het water en daarmee de soort van de watervogels. Van kemphaan en lepelaar tot krakeend, visdief en zwartkopmeeuw. En verder gingen we, door Bergen waar de badgasten huiswaarts keerden, naar een verlaten parkeerplaats. Vanhier volgden we te voet het slingerende fietspad richting de duinen van Schoorl, ongeveer een half uur lopen.
Tegen zonsondergang bereikten we een picknickbank aan de rand van wat dennen. Voor ons strekte zich een openheidegrasveld uit met aan weerszijden gemengd bos. Onze afspraak stond voor half elf; een kwartier na zonsondergang, zo wisten de kenners mij te vertellen. Genoeg tijd om even een sanitaire stop tussen de struiken te maken. Rondom ons begonnen diverse zanglijsters en roodborstjes de avondstilte te vullen. De laatste fietsers keerden huiswaarts en een van hen merkte op dat wij vast op de nachtzwaluw zaten te wachten. Daar fladderde iets over, volgens Lex een rosse vleermuis. Het werd nu toch wel snel donkerder en ik was benieuwd of ik weer geluk zou hebben. Eerst al de zeldzame kwartelkoning en zou dan ook nog…
Plots reageerden Marco en ook Ad op iets in het dennenbos en even dacht ik dat ik voor de gek gehouden werd. Klokslag half elf, precies een kwartier na zonsondergang, zoals voorspeld, klonk een ratelend geluid. Niet te geloven! Even later nog eens de ratel maar dan aan de rand van het veld en ja hoor daar zweefde als het ware een nachtzwaluw over ons heen, vergezeld door een vleermuis. Beetje onwezenlijk wel, dit silhouet tegen de lichtere hemel afgetekend. Het bewoog op een net andere manier. Later las ik dat ze met brede open snavel de insecten binnen krijgen. Nauwelijks was deze ervaring bij mij geland of we kozen het pad terug. Gelukkig zagen we halverwege op een open plek nog eens een aantal van deze mysterieuze vogels zich bewegen boven onze hoofden.

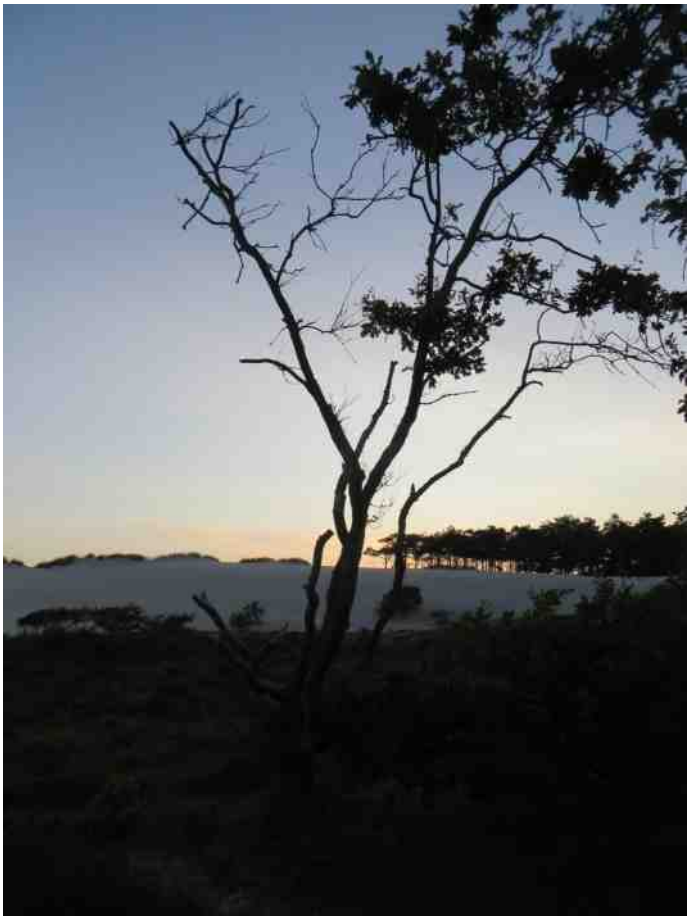

Lex wees me op prima geluidsversterkers, door kommetjes met onze handen achter onze oorschelpen te maken. Zou dit effect ooit gemeten zijn?
Als beginnend vogelaar ben ik zeer geholpen als onze gevleugelde vrienden zich onderscheiden door bijzonder gedrag dan wel geluid. Met de kwartelkoning en de nachtzwaluw als tops een zeer geslaagde excursie. Terwijl ik aan dit verslag werkte, viel het tijdschrift 'Vogels' van de Vogelbescherming op de mat met daarin aandacht voor de Zwaluwen van de nacht. Toeval bestaat niet, of toch wel?

Roellien Bello

Zonnig vogeldagje Texel

Texel, 11 mei 2019

Met tien deelnemers en drie auto's vertrokken wij om 7 uur uit Leiden. De reis ging voorspoedig en dat was ons geluk. De auto van Anke arriveerde om enkele minuten voor half negen bij de pont en direct na het embarkeren gingen de trossen los. Onze geplande overtocht van 9 uur bestond niet, wel die van 10 uur! Lekker vroeg begonnen wij dus aan onze tocht naar café Havenzicht in Oudeschild. Helaas was dit nog gesloten. Dan maar naar Ottersaat. Op de plas blikkerde het felle zonlicht op de kolonie kokmeeuwen, ertussen hier en daar een groepje gedoogde rotganzen. De telescopen werden naar de berm gesleept en na wat turen noteerden we rosse grutto's, kluten, steenlopers, lepelaar, zegge en schrijve één kemphaan, overvliegende grote sterns en

enkele paartjes visdief. Het was zonnig met een mooie wolkenlucht, maar door de harde wind steenkoud.
Volgende stop bij de groene kijkhut Dijkmanshuizen. Nog net geen filevorming van vogelaars voor de druk bezette hut. We hadden zicht op een rietkraag met daarachter twee wipwatermolentjes. Veel rotganzen zaten er uit te buiken. Marlies signaleerde een zingende spotvogel. Bij Oudesluishoek waren nieuwe plasjes uitgegraven om dwergsterns te verlokken hier een kolonie te vestigen. Het was nog vrij leeg.

(foto: Anke Burgers)

We noteerden kluut met pullen en een gele kwikstaart.

(foto: Stan van der Laan)

Ook Nieuw Buitenheim is zo'n natuurontwikkelingsgebied achter de Waddendijk. Kale eilandjes bedekt met grind of schelpen. Hier waren de dwergsterns wel neergestreken. Het Wagejot herbergt een kolonie grote stern. Het was een gekrijs van jewelste en sommige stelletjes toonden baltsgedrag. Je kunt er uren naar kijken, zoals ze met opgestoken schouders om elkaar heen draaien. Verder konden we behoorlijke aantallen vogelaars noteren. Maar die vertoonden geen baltsgedrag.
Bij de Camping Prins Hendrik werden we onthaald op koffie, appelgebak, soep en andere voedzame zaken. Zeer voldaan begonnen we aan de wandeling door Utopia. Aardig wat vogels, maar niet veel variatie. Veel kokmeeuw en rotgans, één zwart ruitertje. In het begin liet een lepelaar zich gelukkig van dichtbij bekijken.
Aan de wadkant veel rosse grutto's. Het was hoog water en de vogels zaten vrij ver weg. Een groep zilverplevieren koesterde zich in de zon, ze hadden hun zwarte schortjes al aan, en twee wulpen zochten naar voedsel.
We moesten door, want er zat ergens een morinelplevier. We tuurden over het kale geploegde land aan de Muyweg. Informatie schalde over het land: daar links, nee meer naar rechts, zoek 't witte huisje. Ik zie niks, waar dan? Ver, ver, ver. Valt wel mee, je ziet hem op zijn rug. Ja… ik heb 'm. Na enige tijd konden we allemaal het vogeltje op onze '*lifelist*' noteren. Na deze waarneming-met-stip wenste Anke niettemin te stoppen voor een doodgewone torenvalk op een doodgewoon paaltje. Moet gezegd worden, het werd een mooie foto.
Ten slotte werd geparkeerd bij de Robbenjager voor een wandeling door De Tuintjes, nu verlaten perceeltjes waar ooit groenten en aardappelen werden gekweekt. De hierom ter beschutting geplante bomen zijn in het kale duin welkom bij vogels. Halverwege werd tegen een hellinkje gerust, een prima gelegenheid om eventuele overvliegende roofvogels te spotten. Er werd een visarend gezien, niet door mij, want ik had even de ogen gesloten. Verder was het rustig in het duin, we noteerden roodborsttapuit, tapuit, twee wulpen, fazant en een zingende grasmus. Beneden het hoge uitkijkpunt bij de Robbenjager scharrelden grauwe ganzen met hun pullen.

De tapuit (foto: Anke Burgers)

We mochten uitrusten bij de Robbenjager. Leo bleef nogal lang weg en kwam in lichte paniek vertellen dat hij zijn auto niet kon openkrijgen. Behulpzame lieden stelden voor enig geweld te gebruiken, iets met een steen door de ruit. Voordat het zover kwam ontdekte Leo dat hij al die tijd aan het proberen was andermans auto open te krijgen. Opluchting alom en Leo kwam bij met een drankje. Wel kreeg hij te horen dat hij beter vogels kon determineren dan auto's. Misschien iets voor een cursus?
Na het eten een bezoekje aan de Mokbaai, hier nog een nieuwe waarneming: een rietgors. De wandeling moest ik missen, want ik paste op de auto (tukje!). Toen was de koek op. We reden naar de pont, hadden een rustige overtocht en waren rond 10 uur terug in Leiden. Het was een geslaagde dag. Veel zon, vogels en stroopwafels. Wat wil je nog meer?

Els Löhr

Korendijkse Slikken met Gert Huijzers

Hoeksche Waard, zondag 14 juli 2019

Een volle groep deze keer, met het maximum van zestien deelnemers. Helaas visten twee belangstellenden achter het net. De excursie begon wat moeizaam: Jan en ik zouden rijden, maar de auto weigerde te starten, ondanks de net nieuwe accu. Gelukkig was Reinier zo goed om het rijden van ons over te nemen en hadden hij en Stan even op ons laatkomers gewacht. We troffen bijna alle andere deelnemers aan de excursie aan op de afgesproken parkeerplaats. Let wel: bijna alle, want een auto met een andere groep was het spoor volkomen bijster geraakt en in de Botlek beland.
Op de parkeerplaats ontmoetten wij Bob Wiggers, een goede bekende van de Vogelgroep die al vijftig jaar in de Hoeksche Waard woont en hier de natuurgebieden goed kent. Hij werd vergezeld door twee van zijn kleinkinderen, die enthousiast foto's maakten tijdens onze wandeling door de Korendijkse Slikken.
Dankzij Bob maakten we ook kennis met Gert Huijzers, een rasechte kenner van de Slikken. Hij zwierf er al rond in zijn jonge jaren. Dankzij hem viel ons de eer te beurt om al voor de officiële opening van dit natuurgebied, in beheer van Natuurmonumenten, een wandeling te maken door de ruige natuur van dit nu zoetwatergetijde gebied. Hij was onze gids bij de rondwandeling en vertelde ons van alles over vogels, planten en insecten en de veranderingen die het gebied had ondergaan in de loop der jaren.
Het kroonjuweel der vogels, de Zeearend, liet zich helaas niet zien, maar een ander kroonjuweel, de Koninginnepage, maakte veel goed. Gert vertelde ons dat er de afgelopen weken heel veel van deze prachtige vlinders waren te bewonderen. Aanvankelijk zagen we er niet één tijdens onze rondwandeling, maar toen we, na ons gelaafd te hebben in de Theetuin, nog even terugreden naar de plek waar ze volgens Gert steeds rondfladderden en

(foto: Stan van der Laan)

uitrustten, werden we beloond. Een prachtige Koninginnepage showde voor ons haar/zijn kleurenpracht en liet zich gewillig door ons fotograferen.
We hebben ook nog een aantal bekende watervogels en steltlopers kunnen bewonderen vanuit en naast de vogelhut. Vervolgens zijn we doorgereden naar de Tiendgors, waar we ongeveer drie kwartier vrij konden rondwandelen om vogels te spotten en daarna nog naar de Oosterse Bekade Gorzen, waar we ongeveer een uur hebben rondgekeken. Het was er juist laag water, zodat we op de uitgestrekte slikken nog de nodige steltlopers (o.a. mooi getooide kemphanen) konden treffen.
We hebben tijdens deze excursie meer en langer gelopen dan op voorgaande excursies. Al was het weer aanvankelijk minder dan voorspeld: het begon grauw en regenachtig, maar gelukkig klaarde het al snel op. Met zon kun je de verschillende vogels toch wel wat gemakkelijker onderscheiden.
Ik vond het een leuke excursie en al met al hebben we toch best wel veel verschillende vogels gehoord en gezien.

Marjan van Kasteel

(advertentie)

Voor meer informatie, kijk op www.vanderwieloptiek.nl

Woudaap in Eendragtspolder?

Topdag in de Eendrachtspolder*. Zo vatte Harry onze excursie van 26 mei samen toen hij enkele briljante foto's deelde via onze app Birdwatch Leiden. Een topdag, dat was het. Stan, die de leiding had, beloofde ons vooraf in de aankondiging dat we zouden proberen de woudaap te spotten. Zou dat lukken? Ja, en hoe. We waren amper bekomen van de autorit of de zachte roep van vader woudaap werd al gehoord. En ja, Harry had hem weldra gespot: een prachtig mannetje volop in het zicht in een rietkraag. Zijn lange tenen soepel geklemd rond de rietstengels. Zijn felle ogen en gevaarlijke dolksnavel verraden dat het niet alleen een beauty maar ook een echt reigertje is. Oppassen dus voor de rietzangers en karekieten, want ook hun pulli staan op zijn menu.

We waren er vroeg bij, nog geen andere vogelaars. Wat liet hij zich mooi zien… en horen. Nou ja horen, het duurde even voor mijn gehoor zijn roep oppikte. Het was dan ook een heel bescheiden roepje, zoals te horen is op de geluidsopname die Andrien op Birdwatch Leiden met ons deelde. Het geluid dat onze woudaap maakte, was slechts een zacht roepje. Het leek niet zo op het "wouw-wouw-wouw" dat we 's nachts bij Nieuwkoop hoorden toen de woudaap daar nog vrij algemeen was. Nadat de woudaap buiten ons gezichtsveld was weg geklauterd, verlieten we het Dode Populierenbosje (voorheen het Populierenbosje). We liepen speurend parallel aan de noordoever van de Zevenhuizerplas, een dertig meter diepe zandwinplas. Het weer was subliem voor vogelobservaties: geheel (maar licht) bewolkt, nauwelijks wind. Beeldschone rietgorsmannetjes en blauwborsten lieten zich zien en vertraagden het tempo van de minder ervaren vogelaars. De eens zo bijzondere Cetti's zanger kreeg amper aandacht. De koekoek riep en vloog langs en zat recht voor ons in een boom. En overal zagen we oeverzwaluwen vliegen. Waar die vandaan kwamen, bleek toen we ons omdraaiden. Aan de andere kant van de kade keken we uit op een drukbevolkte oeverzwaluwwand met 145 nestopeningen, waarvan vele bewoond.

Op de achtergrond, over de Zevenhuizerplas, tekende zich het profiel af van de moderne stad (Rotterdam Zevenkamp). We leerden de liedjes van kleine karekiet en rietzanger onderscheiden terwijl we afdaalden tussen de rietvelden. Een veelbelovend paadje was tijdelijk afgesloten van 3 mei tot 15 juli in verband met broedende vogels (roerdomp?). Dat is best een lange periode, maar bij verstoring kunnen jonge roerdompen over de grond zo maar het water inlopen en verdrinken, terwijl woudaapkuikens al na tien dagen hoog en droog boven het water door het riet klauteren. We liepen rustig verder. De eerste snor werd gehoord,

* *Naast de oorspronkelijke spelling is ook deze schrijfwijze in gebruik.*

later volgden er meer. De lijst met vogelnamen groeide. Een deel van de groep bleef een poosje staan genieten bij enkele hinnikende dodaarsjes. Ze waren in prachtkleed, extra fraai in het kortstondig doorbrekende zonnetje. Stan leidde ons door de rietvelden over paadjes met plantennamen: Egelskoplaantje, Kattenstaartlaantje, Lisdoddelaantje. Opeens werd de woudaap weer gehoord; het leek nu harder dan in het begin. Ongemerkt hadden we een rondje gemaakt. Nog even keken we naar twee torenvalken op een kleidijkje, mogelijk de ouders van de al flink grote jongen die in de invliegopening van een torenvalkennestkast werden ontdekt. De kast stond op een paal bij een boomgroep die we beschouwden als een restant van vroegere agrarische bewoning.

Tegenwoordig is de Eendragtspolder succesvol ingericht als natuurgebied en bestemd voor tijdelijke waterberging als het waterpeil in de Rotte te hoog wordt. Via het Eendragter Verlaat kan er dan in twee à drie dagen wel een miljoen kuub water binnenstromen. Dit risico van lokale wateroverlast moest worden aanvaard om overstroming van een veel groter gebied te voorkomen. Daarom werden de landbouwactiviteiten beëindigd. Omstreeks elf uur streken we neer op het terras van eetcafé De Roerdomp in de aangrenzende Tweemanspolder. Na (ruim) een half uur vol geanimeerde gesprekken wilden we afrekenen en de excursie vervolgen. Afrekenen was echter overbodig: Harry had het hele gezelschap getrakteerd!

In de middag hebben we verschillende plekken in het plasdrasgebied aan weerszijden van de Willem-Alexander Roeibaan bezocht. In ondiep water en op de slikjes zagen we steltlopers als grutto's, tureluurs, lepelaars en een kleine plevier. Hoog in de lucht werd ook nog een sperwer gespot… of toch een valk? We werden het niet eens en stonden er nog over te praten toen Harry het pleit besliste: op de van grote afstand genomen foto was de brede baardstreep goed te zien. Het was dus een slechtvalk. In de plasjes noteerden we watervogels als slobeenden, zomertalingen, krooneenden en andere eenden waaronder een kuifeend met zeven pullen. Even verderop lagen twee geoorde futen mooi te wezen. De plasjes leken nogal op elkaar: "alweer het zelfde plasje". De laatste stop was op de hoek van de Rottekade met de Dirk Smitskade. Dirk Smits was een Rotterdamse dichter en destijds bekend van zijn gedicht uit 1750 "De Rottestroom". We stonden met de rug naar de Rottemeren toe. Zonder het te beseffen stonden we vlak bij de Eendragter Verlaat. Voor ons lag het plas-drasgebied, waar van alles te zien was, maar de aandacht ging vooral uit naar de twee steltkluten. Tussen de rondvliegende kokmeeuwen wees Hans ons op een zwartkopmeeuw, die goed aan zijn geluid te herkennen was (maar niet door iedereen). Wij dachten dat het met ons gepraat wel mee viel, maar Hans zocht toch af en toe een stil plekje op om geconcentreerd te luisteren. Zo vestigde hij eerder op de dag reeds onze aandacht op de geluiden van onder meer baardman en bosrietzanger.

Terwijl we daar nog naar de steltkluten stonden te kijken, viel ons oog op de (oranje-)rode bloemen van rood guichelheil op. Ooit werd dit plantje beschouwd als een "geneeskrachtig" kruid. Guichel betekent "gekheid, razernij" en heil komt van genezen.

Na nog een laatste blik op de steltkluten was de excursie voorbij. Stan werd bedankt voor de leiding en organisatie, de anderen voor hun bijdragen en we vertrokken terug naar Leiden.

Joop Kortselius
foto's: Harry Berkelouw

Crezée- en Sophiapolder tussen zomer en herfst

Aan de rand van de Randstad, tussen Ridderkerk en Dordrecht, liggen twee kleine stukjes nieuwe natuur, de Crezée- en Sophiapolder. Deze voormalige polders zijn 'opengemaakt' om er zoetwatergetijdennatuur van te maken. En dat is goed gelukt. Het verschil tussen hoog en laag water is hier bijna één meter. We, d.w.z. vijftien vogelaars, beginnen op 8 september aan de oostkant van de Crezée-polder. Een grote groep putters foerageert op de zaden van de distels. Een andere naam voor de putter is niet voor niets distelvink. De componist Vivaldi heeft een mooi muziekstuk gecomponeerd over de putter: 'Il gardellino'. Het vrolijke kwinkeleren van de putters is daarin goed getypeerd.

Met de zon in de rug kijken we naar de slikken die bloot zijn komen te liggen. Een van de deelnemers roept: 'Is dat een roerdomp?' De vreugde is van korte duur, want het is een juveniel waterhoen. De grootte van een vogel is vaak moeilijk in te schatten als je door de verrekijker kijkt. Optisch bedrog, daar zullen we dit maar op houden. Ik zie een eenzame, plompe steltloper die wij ter plaatse als bosruiter noteren. Naderhand worden we teruggefloten in de Bird-app, het is een kemphaan. Misschien zijn we allemaal niet zo scherp vandaag. Ach. Af en toe trekt de hemel helemaal dicht en staan we te kijken naar grijze vogels op grijze slikken. Maar dan breekt de lucht al weer meteen open en kunnen we de wintertalingen, krakeenden en oeverlopers op waarde schatten.

We lopen verder langs een stuk dijk en komen bij een breed water. We zien lepelaars en aalscholvers. Dan gaan we naar de westkant van de Crezée-polder. Hier, waar de Crezée-polder grenst aan de Ridderkerkse Gorzen, wordt de ijsvogel regelmatig gezien, althans volgens de logs op waarneming.nl. Ik ben hier al zeker vijf keer eerder geweest, zonder succes. Vandaag hebben we wel alle geluk. We zien een ijsvogel op de rug, op een kale tak net boven het water. Even later zien we twee ijsvogels over het water scheren. Wauw. Wat een schitterend gezicht toch altijd. Dan krijgen we een half uurtje vrij spelen van Leo, de excursieleider van vandaag. Ik blijf nog even bij het water en word getrakteerd op nog een mooie waarneming van de ijsvogel. Dan moeten we naar de auto's. Het gaat even regenen. We rijden een klein stukje om in Zwijndrecht aan het water een koffiepauze te nemen.

Bruine kiekendief (foto: Stan van der Laan)

Na de pauze rijden we iets terug en zetten onze auto's bij een voetveer. Hier ligt een elektrisch veerbootje van het Zuid-Hollands Landschap, dat ons naar de Sophiapolder brengt. De Sophiapolder is een eiland in de Noord, waar het rivierwater ook vrij kan in- en uitstromen. We maken een rondwandeling linksom, eerst over de dijk. Ik spot al meteen weer een ijsvogel die midden op een grote kale tak zit. We kijken uit op de Galgenplaat, waar al jaren een ijsvogel broedt. Dan lopen we verder over de dijk. Hier stikt het van de insecten. Die komen af op de geur van rottend vlees. Volgens een van de vrijwilligers van het Zuid-Hollands Landschap is er hier botulisme, dat veel eenden de kop heeft gekost. De rondwandeling gaat verder over houten vlonders boven het water. We bezoeken nog een kijkscherm, maar dat is niet zo succesvol. De wilgen groeien voor de kijkopening en de vogels zitten erg ver weg. Als we het laatste stuk van het vlonderpad lopen, zien we een gevecht tussen een bruine kiekendief en een eend. De kiekendief probeert de eend steeds uit het water te tillen, maar dat mislukt. Even later zien we de kiekendief ten einde raad foerageren op een stuk aas. We gaan weer terug met de veerboot en sluiten een mooie excursiedag af.

Ad den Toom

Open Monumentendagen

Groot groen in centra

In de afgelopen jaren heb ik op de Open Monumentendagen steeds een of enkele locaties bezocht, die groen en grillig zijn, zeer groot, én ergens echt midden in het centrum liggen. Verder moesten ze op fietsafstand liggen en niet toegankelijk zijn buiten dit soort dagen. Het klinkt als onmogelijk. Toch zijn er drie van dergelijke plaatsen. Ze doen jaarlijks mee, dus voor 2020 verwacht ik weer hun deelname. Het zijn, in willekeurige volgorde:

Warmond, Buitenplaats Vroenhof

Buitenplaats Vroenhof ligt in Warmond, aan de Herenweg 52. Links, voor wie uit Leiden komt. 'Open tuinen, rondwandeling langs bijzondere bomen, proeverij uit eigen tuin', meldt het programmaboekje. Druk was het er niet, in 2017 en 2018 toen ik het bezocht. Bordjes wijzen mij naar een hek, waar ik langs moet. Een geplastificeerd plattegrondje kan ik uit een bakje halen. Hierop staan paden, maar ook de gewone en bijzondere bomen ingetekend.

Het blijkt een echt arboretum te zijn. Sommige bomen zijn al behoorlijk oud en indrukwekkend. Bomen van hier en bomen van verre kan je er aantreffen. Om alles te zien en alle paden te betreden, moet je af en toe paden dubbel aflopen. 'Ben ik hier al geweest?', vraag ik me af en toe af. Dit geeft al aan dat het geheel behoorlijk groot is. Aan de Herenweg bevindt zich het landhuis, dat opgedeeld is ten behoeve van verschillende bewoners. Het is niet toegankelijk. Wat verderop dwalend kom je langs de 'proeverij uit eigen tuin'. De opbrengsten worden gebruikt om een nieuw boompje te kopen, dat een volgend jaar met een tekst als 'aangeschaft uit opbrengst Monumentendag 2017' ergens een gat opvult. Enkele familieleden uit het landhuis zijn actief bij de proeverij. Zij kunnen ook allerlei vragen over de tuin beantwoorden. De tuin bevat gelukkig meer dan bomen: zonnige, open plekken, eenjarige bloemen, opgeschoten wilde planten, alles is er te vinden, en daardoor zijn er ook allerlei insecten. Uiteindelijk gaat mijn plattegrondje weer terug, voor volgende bezoekers. Ik schreef, dat het niet druk was, maar het gebied is groot en dus kunnen er per dag heel wat mensen geweest zijn.

Noordwijk, Landgoed Calorama

De ingang van Landgoed Calorama ligt aan de Gooweg, naast een Rooms-Katholieke begraafplaats. Niet echt in het centrum, maar de westkant van het gebied is maar een paarhonderd meter van de Oude Jeroenskerk, een centraler punt is er niet. Alleen per rondleiding, in groepen van twintig, kan je het gebied in. Er zijn meerdere gidsen, zodat de wachttijden beperkt blijven. Vanaf het koetshuis wordt er, hoofdzakelijk door een beboste omgeving, gelopen naar het landgoedhuis, en terug. Intussen passeer je, al dan niet via slingerpaden, onder andere een duiventoren, een vijver, en een rosarium met zeer oude rozenrassen. Een hoge muur aan de westkant dient ter afscherming van de woningen in het dorp. In vooral de negentiende eeuw was Noordwijk een vermaard centrum van de kruidenteelt. Hier lag een van de kruidentuinen, eigendom van Cornelis Groenenwoud.

Wassenaar, tuin van het Baljuwhuis

Plein 1, dat zegt al dat je het niet centraler kan hebben. De ingang ligt direct tegenover de monumentale Dorpskerk. Hier zijn alle paadjes en gebiedjes zelfstandig te verkennen. Er zijn oorspronkelijke beukenhagen, houtwallen en sloten. Ook is er een gemetselde bakstenen tuinmuur uit 1730, natuurlijk prachtig begroeid. Tuinarchitecten zijn ook ingehuurd: er is bij voorbeeld een vroeg landschappelijk slingerbos uit de tweede helft van de achttiende eeuw, en in 1954 heeft tuinarchitecte Mien Ruys een ontwerp gemaakt met terrassen, borders en heesterperken. De boomgaard en moestuin hebben wel grotendeels plaats moeten maken voor een paardenweide. Op de paden groeien mossen en kruidjes, waaruit je kan aflezen dat ze niet dagelijks gebruikt worden.

Andere locaties

Op deze drie locaties zijn de gebouwen niet toegankelijk. Maar mocht u interesse hebben, ze zijn van buiten te bekijken en soms is er uitgebreide informatie op papier, of van aanwezigen. Uiteraard zijn er in bewoond gebied meer groene oases te vinden. Dit jaar bekeek ik met de Monumentendagen ook de tuin van een villa die in 1950 ontworpen is, op een bunker uit de Tweede Wereldoorlog. Die tuin is lang, smal, met veel hoogteverschillen, en met een vijvertje. De diversiteit van planten was er enorm, met ook veel varensoorten. Dat alles werd en wordt in stand gehouden door een jong gezin, dat er enthousiast over vertelt. De villa en ook het gehele interieur is nog als bij oplevering. Ik vermoed dat deelname alleen in 2019 was. Ook de tuin van het Toverlantaarnmuseum, randje Scheveningen, is 'een opmerkelijke besloten waterrijke groene oase te midden van een volgebouwde omgeving. De villa is gebouwd met behoud van de oorspronkelijke duincultuur'. Het particuliere museum bevat bijzonder veel bezienswaardige objecten voor een particulier initiatief, en is normaal niet open. Natuurlijk ga je aansluitend nog even naar de Abtskerk ernaast, met prachtig mozaïek en glas-in-loodramen. En zowaar, steek een gevaarlijke, drukke vijfsprong over en als je dit (niet?) voorzichtig doet, kom je op een kerkhof, verscholen achter een hek, en gelegen op een afgevlakte duintop. Het is evenals de vorige twee gebouwen jaarlijks deelnemer aan de Monumentendagen. De schrijvers Aagje Deken en Betje Wolff liggen er begraven.

Een lelijker kerkhof heb ik nooit gezien: vrijwel elk groen ontbreekt er, behalve Groen van Prinsterer! Van de drukte en rijen van de Monumentendagen heb je evenwel geen enkele last: Ik was de enige bezoeker, en van een ontvangstcomité was ook niets te bespeuren! Toch kon ik er over de hoofden lopen.

Peter van den Berg

Wandelen met de zomerschool

op 21 en 23 augustus 2019

Stichting JES Rijnland (zie https://www.jesrijnland.nl/) organiseert een zomerschool voor kinderen met een taalachterstand. Dat doet men in samenwerking met het Boerhaavemuseum. De vraag of IVN een bijdrage kan leveren, werd natuurlijk positief beantwoord. Het thema in deze twee weken was water. In het Boerhaavemuseum speelden de kinderen (in de leeftijd van 9 – 12 jaar) in de watertuin en ze maakten daar schepraderen en pompjes. Ons voorstel om naar Meijendel te gaan werd snel verwelkomd. In het bezoekerscentrum De Tapuit is veel te zien, er is een waterspeeltuin en sinds enkele maanden is er ook de Duincampus.

Op woensdag 21 augustus op stap met 15 kinderen, drie IVN gidsen (Marijke sloot zich aan) en drie begeleiders van JES en het Boerhaavemuseum. Eerst een natuurwandeling naar de Meijendelse berg. Daar heb je mooi uitzicht over enkele infiltratieplassen en de zee. Een goede plek dus om iets over de waterwinning te vertellen, maar ook om de kinderen te vragen hoe je het noorden kunt vinden, en waarom dat belangrijk is. Tijdens de wandeling naar de Meijendelse berg maakten de kinderen gebruik van de sporenkaart die door Roberta en Nard is ontwikkeld. Wij vertelden onderweg over de natuur in Meijendel.

Terug bij De Tapuit aten we de meegebrachte lunch op. De kinderen keken rond in De Tapuit of speelden in de watertuin. Daarna was het tijd voor de waterles. Aan de hand van een klein boekje maken de kinderen een wandeling door de Duincampus (die is op de plaats waar vroeger de Duintuin was). Op panelen staat informatie waarmee de kinderen de vragen in het boekje kunnen beantwoorden. De goede antwoorden zijn te vinden in De Tapuit. Er is ook een sticker te verdienen voor het Duindiploma (de achterzijde van het boekje). Daarna was het tijd voor een ijsje.

Tijdens de wandeling werd gewerkt aan een VLOG. Op vrijdag 23 augustus presenteerden de kinderen in het Boerhaavemuseum de resultaten van een drukke week. Dat deden ze aan de hand van korte filmpjes en het tonen van hun knutselwerk. Dat was erg leuk en een mooie afsluiting van de zomerschool.

De groep bestond uit kinderen van (oorspronkelijk) verschillende nationaliteiten: Marokko, Turkije, Nepal, China en Nederland. Een aantal daarvan had al kennisgemaakt met Meijendel via het Bewaarde Land, voor andere kinderen was het echter helemaal nieuw. Wederom een succesvolle bijdrage van onze afdeling met nieuwe uitdagingen voor de IVN gidsen.

Lex Burgel

Wandelen met ouderen

Beste IVN natuurgidsen,

Als vrijwilliger bij Radius Leiden/Oegstgeest wandel ik alweer een flink aantal jaren elke eerste dinsdag van de maand met een aantal ouderen. De aantallen variëren meestal tussen twee en zes. Ik heb dat destijds overgenomen van Harm Heddema, eerst als invaller - als Harm en Mieke met vakantie waren - later voor vast, na Harms overlijden.

Met het oog op voortschrijdende slijtage aan mijn gewrichten (enkels en knieën) ben ik al gestopt met broedvogelinventarisaties. Ik zie mij genoodzaakt ook verdere (loop)activiteiten wat in te perken. Daarom denk ik erover om met ingang van 2020 ook met deze wandelingen te stoppen en op zoek te gaan naar een opvolger.

De wandelingen vinden plaats in natuurgebieden rond Leiden, zoals Meijendel, Pan van Persijn, Heempark Leiderdorp, Cronesteijn, De Horsten, Hertenkamp, Lentevreugd, Huys te Warmont, Koudenhoorn, en degelijke. Een enkele keer een verdere bestemming, zoals de Amsterdamse Waterleidingduinen. Tijd: de eerste dinsdag van de maand tussen 2 en 5 uur. Vertrekpunt: dorpscentrum Oegstgeest. Benodigd: auto. Als regel komt een van de deelnemers ook met een auto. Dan kunnen er inclusief de chauffeurs maximaal tien mensen mee, maar meestal zijn het er tussen de twee en zes. De deelnemers dragen bij aan de benzinekosten. Na de wandeling koffie met gebak (voor eigen rekening). Het is vooral een sociaal gebeuren, maar ik vertel altijd wel iets over het gebied (cultuurhistorie, flora, fauna, beheer). Het tempo is laag.

Formeel melden deelnemers zich aan bij Radius, maar in de praktijk zien we wel wie zich meldt bij het Dorpscentrum. Ik heb telefoonnummers van de deelnemers. Er zijn er twee bij met internet en e-mail.

Belangstelling? Loop een keer mee en kijk of het iets voor je is.
Met vriendelijke groet,

Lex Burgel
burgel@casema.nl
Tel. 071–51.72.832, of 06–33.72.68.61

... met pauze op verzoek ... (foto: Lex Burgel)

IVN, Instituut voor natuureducatie & duurzaamheid, is een vereniging van vrijwilligers en beroepskrachten die streeft naar meer natuur en een betere kwaliteit van het milieu. Verspreid over Nederland heeft IVN 174 plaatselijke afdelingen. Circa 25.000 leden en donateurs zetten zich actief in voor de natuur en het milieu door middel van allerlei voorlichtende en educatieve activiteiten voor jong en oud, zoals excursies, cursussen, tentoonstellingen en lezingen.

IVN op Internet:
www.ivn.nl/leiden
Kopij via e-mail:
hanstermors@xs4all.nl

Mutaties IVN
Adreswijziging of opzegging aan
ivnleiden@hotmail.com,
secretaris IVN, Afdeling Leiden,
Satijnvlinder 15, 2317 KJ Leiden,
IBAN-nr. NL88 TRIO 0197 9101 73.

Bestuur, werkgroepen en contactpersonen IVN-afdeling regio Leiden

Bestuur

• Wietse Roodenburg (*voorzitter*)
Prinsenweg 74
2242 EK Wassenaar
T 070-51.41.805
wietseroodenburg@gmail.com

• Maddy van Holland (vicevoorz. intern)
Heelblaadjespad 4
2353 PA Leiderdorp
071-54.22.282
maddyvanholland@ziggo.nl

• Ria Fijn van Draat
(secretaris en ledenadministratie)
Satijnvlinder 15
2317 KJ Leiden
T 071-52.10.887
ivnleiden@hotmail.com

• Joop Vlieg
(penningmeester)
Adriaan van Royenlaan 100
2341 PZ Oegstgeest
T 071-51.90.439
penningmeester.ivn.leiden@gmail.com

• Wouter Gerstel
Van Poelgeestlaan 49
2352 TA Leiderdorp
T 071-58.96.392
woutergerstel@gmail.com

Werkgroep TOP
(Toeristisch Overstap Punt)
Marlieke Spijker
T 06-46.99.86.61
marliekespijker@hotmail.com

Werkgroep Lentevreugd
Hugo Woudenberg
hugowoudenberg@hotmail.com

Redactie Bladgroen
Hans ter Mors
T 071-36.17.521
hanstermors@xs4all.nl
Peter van den Berg
T 06-18.21.03.79

Duingroep
Lex Burgel
T 06-33.72.68.61
ivnduin@gmail.com

Strandwerkgroep
Maya de Veer
T 06-42.81.56.78
mayadeveer@gmail.com

Vogelwerkgroep
Floris de Boer
T 070-32.76.084
florisdeboer@hotmail.com

Werkgroep Leiderdorp
Wouter Gerstel
T 071-58.96.392
woutergerstel@gmail.com

Werkgroep Cronesteyn
Sjoerd Luiten
T 06-11.88.89.34
sjoerdluiten@hotmail.com

Scharrelkids
Els Witte
T 071-52.13.620
elswittemaas@gmail.com

Basiscursus Natuur
Hans ter Mors
T 071-36.17.521
hanstermors@xs4all.nl

Excursies op verzoek
Maya de Veer
T 06-42.81.56.78
mayadeveer@gmail.com

Groene winkel
Mariëtte Elshoud
T 071-58.91.560
jetelshoud@hotmail.com

Werkgroep van Beeld en Geluid
Sjaan van Agtmaal
T 071-52.22.997
svanagtmaal@ziggo.nl

Agrarisch Natuurbeheer (WAN)
Johan Kieft
T 071-88.77.694
jjkieft@ziggo.nl

Actieve Natuurtochten (WANT)
Sonja Meijer
T 06-37.00.50.24
scmeijer@gmail.com

Tuinen Natuurlijk!
Jolanda de Vries
T 06-23.12.93.44
jolanda.59@hotmail.com

Werkgroep Beleef de Natuur
Dorine Meijer
T 071-52.24.339
mizu@casema.nl

Op je gezondheid
Bep van Houten
T 071-51.46.869
bepvanhouten@xs4all.nl

Werkgroep Merenwijk
Ant Brandenburg
ivn.merenwijk@gmail.com

Sluitingsdatum Bladgroen 20'1: 24 december 2019
Sluitingsdatum Bladgroen 20'2: 1 mei 2020
Sluitingsdatum Bladgroen 20'3: 1 oktober 2020

Sandd
Port betaald
Port payé

Indien onbestelbaar:
Burg De Kempenaerstraat 33
2252 VK, Voorschoten

Kijk ook uit naar de volgende Bladgroen

DRUKKER:
Editoo B.V. te Arnhem

FSC
www.fsc.org
MIX
Papier van verantwoorde herkomst
FSC® C017135